

UN ETAT
PAS D'EMPIRE

ראש-הממשלה גולדה *

איש אינו יכול לדעת עד מתי תימשך תקופת גולדה. יש המאמינים שהיא תתפטר לפתע, תוך כמה חודשים. יש הבטוחים לגמרי שהיא לא תתפטר לעולם, ותיבחר לתקופת-כהונה נוספת ואף תשרת עד תומה. הדבר יהיה תלוי כולו בה, כי — כאמור — בעידן הטלוויזיה, כימעט אין עוד אפשרות לפטר ראש-ממשלה. אך במקרהם או במאוחר תתעורר הבעיה, ומוטב שנהיה מוכנים לה מבחינה נפשית ושיכלית.

תחום הפרט שייך לכלל

שם שגולדה קבעה לחלוטין את המדיניות בשלוש השנים שעברו, כך יקבע ראש-הממשלה הבא — יהיה אשר יהיה — את המדיניות בתקופת כהונתו שלו. תקופה זו עשויה — או עלולה — להיות מברעת בתולדות המדינה. לכן אין זו תחרות-יופיו, או מיבחן-כאריזמה, או הענקת פרס לעסקן. מדובר על גורל המדינה.

יש לדעת מהי תפיסת-היסוד של המועמד. מהי גישתו לבעיות העיקריות של המדינה. מהי שיטת פעולתו בזירה החיצונית והפנימית. יחסו האמיתי לחוק ולדמוקרטיה. מידת האחריות שלו. רמת השיקולים שלו.

הצורה שבה הוא מקבל החלטות. יכולתו לקבל עצה ולעבוד בצוות.

מבחינה זו, אין זו רק זכות, אלא חובה ממש, להצטייד בכל המידע האפשרי על חייו ודרכו של האיש. מי ששואף למישרה יחידה במינה זו, אין לו "תחום הפרט".

אנשים מתורבתים באירופה לא הבינו, בשעתו, מדוע נמסרו לציבור האמריקאי פרטים אנאטמיים מדויקים על מצבו הגופני של אייזנהואר ועל הניתוח שעבר ג'ונסון. אך בשביל אמריקאי היה זה דבר מובן מאליו. כי על פי החוקה שלו, יש בידי הנשיא אחריות כה כבירה, שכורשו הגופני לשאת במעמסה הוא עובדה פוליטית ראשונה-במעלה. חשיפת פרטי-הפרטים של ג'רושיו ונשואיו של גלסון רוקפלר, בתקופה שביקש להיות לנשיא, לא היתה רק השתוללות פוריטאנית. הציבור רצה לדעת מהם המניעים שהביאו להרס שתי משפחות ברוכות-ילדים — אם היתה זאת פרשת-אהבה הראויה להבנה, או התעלמות מכללי-מוסר המעידה על ליקוי באופי האיש. אם מוצדקת תדירה כזאת לתחום הפרט לגבי נשיא או ראש-ממשלה, הרי על אחת כמה וכמה חשיב כל מידע על פעילותו הציבורית. אין זכויות-מגדלת שהוא די גדולה כדי לבחון את האיש שיקבל ידיו את האחריות לעצם חיינו וקיומנו.

הבחירה כבר התחילה

אין טעם לדבר בשפת רמזים. הכוונה לדברים מוחשיים מאוד. מיבחר המועמדים לראשות-הממשלה בישראל, בעתיד הקרוב, הוא מצומצם ביותר. יש האומרים 5, יש האומרים 3, יש האומרים 2, ויש שהיו רוצים לאמר — 1.

הבחירה עצמה תהיה תהליך חרפעי, אולי אפילו פתאומי, ברגע מסוים. אולם זהו רק התהליך הגלוי. קודם לו תהליך סמוי — היווצרות אישית, בלתי מודעת, של קונסנסוס, השגת הסכמה אילמת בשיכבה הדקה הקובעת במדינה. זהו תהליך בלתי-רישמי, אך בסופו של דבר הוא הקובע. שיכבה זו כבר התחילה, למעשה — בשיחות פרטיות, ליד שולחן האוכל, במחשבות פרטיות — לשקול את התכונות הסגוליות של קומץ המועמדים. תכונות של שכל, רוח ואופי. מערכת הדחפים והבלמים. כישורים מחשבתיים. רמה אינטלקטואלית ומוסרית. זהו תהליך חיוני. כי האחריות היא עצומה.

* מתוך קאריקטורה של ציונים שמאלניים בצרפת. הכותרת אומרת: "מדינה, לא אימפריה!"

קרב, עד כל עיטוש שד שגריר בכנר, עד כל אלה שד שומר המרכא הפגנה. תוצאה אחרת של מהפכת אמצעי-התקשורת היא שכל אורח מכיר מקרוב את ראש-הממשלה, רואה את פניו ושומע את קולו בחדרי-המיטות שלו. ראש-הממשלה עומד במרכז כל החדשות. הוא הנושא האוטומטי של הכותרות בעיתונות. הוא מופיע בלי הרף על מסכי הטלוויזיה, קולו משודר כל יום ברדיו. אחרי זמן קצר, דומדומה האזרח לזהות את התפקיד עם הקול והפרצוף, עד כי כלל לא יענה על דעתו לשייך את התפקיד למישהו אחר.

ראש-הממשלה הקיים (וגם שרי-הביטחון הקיים, שרי-החוץ הקיים, וכ"ו) הופך לבעל הטבעי של המישרה, עד כי כימעט לא יעלה על הדעת שמישהו יוכל להחליפו. משום כך, גם אין כימעט כל אפשרות להחליף נשיא או ראש-ממשלה מודרני.

האמריקאים הבינו זאת מזמן, ועל כן תיקנו את החוקה בשנות ה-40, אחרי שפראנקלין רוזבלט נבחר בפעם הרביעית. מאז הוגבל כל נשיא לשתי תקופות-כהונה של ארבע שנים כל אחת. (השבוע הציע לינדון ג'ונסון שהנשיא יוגבל לתקופת-כהונה אחת בלבד, בת שש שנים.)

בבריטניה עוד ניתן להחליף ראש-ממשלה, אך יותר ויותר בקושי. האדם השליט על הטלוויזיה ושאר אמצעי-הקומוניקציה הופך לבעל חוקה, אלא אם כן הוא בלתי-מוכשר מעל המקובל (ואיש כזה לא יגיע בדרך כלל לכהונה זו). או שעשה שגיאה גסה מדי. יהיה צירוף הסיבות כאשר יהנה — טכנוקראטיה, קומוניקציה, צנטראליזציה ושאר מילים מורכבות — העובדה היא שראש-הממשלה המודרני הוא הכוס העליון, ורוב גם הבידערי, של הממשלה.

גברת לא

ירושלם הדבר, וזה צריך לעמוד נגד עיניהם באותיות של אש: מי שבוחר בראש-הממשלה, קיבע בכך את הדרך שבה תצעד ההיסטוריה.

ראש-הממשלה אשכול

טוריה הקאומית בשנים הבאות.

ואם כך זה במדינות כמו ארצות-הברית ובריטניה, הרי זה נכון שבעתים בישראל הקטנה השמרנית, הקונסרומיטית, שטופת-המוח, החד-מיסלגתית, וואם היה ספק כלשהו בכך, בא הפרק של גולדה והוכיח. אפשר לחייב את מדיניותה של גולדה, ולראות בה מופת של עמידה איתנה וגאוה לאומית. אפשר לשלול אותה (כמוני), ולראות בה אסון לאומי טראגי, החמצת ההזדמנות הגדולה של דורנו להגיע אל השלום.

כך או כך — אי-אפשר להכחיש שטובע בה חותמה האישי של הגברת מאיר.

הנוקשות הטוטאלית, אי-האמון המוחלט לכל מילה היוצאת מפי ערבי, חוסר-ההתעניינות הגמורה בתהליכים המשנים את פני העולם הערבי, הדבקות הקנאית בסטאטוס קוו של הכיבוש, — כל אלה הם פועל-יוצא של אופייה האישי של אשה זו, דרכה, גילה ונסיון-חיים.

במשך שני דורות לחמה גולדה מאירסון נגד הרעיון שיש זכויות כלשהן לפלסטינים — ואין היא מסוגלת להכיר בהן עתה, כשהמצב מחייב זאת ("לא קיים עם פלסטיני").

פגישתה עם המלך עבדאללה היתה שיא חיים, עד למינוייה המפתיע לראש-הממשלה. תמיכתה במישטר ההאשמי הוא עתה אחד מעמודי-התווך של מדיניותה.

היא מתעלמת מן המציאות העדתית והסוציאלית ("הם לא נחמדים") — ומכאן ההידרדרות המסוכנת למלחמה בין-עדתית. קנאותה המפלגתית, שריד מתקופת היסוד של מפא"י, מובילה אותה לטישטוש כל פרשת שחיתות ("תביא לי רשימה!") ולהתפרצות היסטורית נגד כל מי שמעז לגלות שחיתות בשורותיה ("הם מובילים לפאשיזם!"). קשה לנחש איך היו הדברים מתנהלים אילו התמנה, בפברואר 1969, אלון, או דיין, או ספיר, או אבן, כראש-הממשלה. אך אין שום ספק שכל אחד מהם היה מנהל את הדברים אחרת, לטובה או לרעה, אם כי כל אלה שותפים לתפיסת-היסוד של המישטר הקיים.

כאשר נבחרה גולדה מאיר, לא נבחרה רק אשה מאפיינים כדי לשבת בראש שדחת הממשלה. מבני שאיש שם לב לכך, או אף נתן את דעתו על כך, נבחרה מדיניות של קיפאון טוטאלי, של אמירת "לא" לכל יוזמת שונם, של צדקנות אשר כדיכונה שלידיה.

חשוב שדבר זה יהיה ברור לחלוטין לציבור הנאור בישראל, המשפיע במישרין או בעקיפין על בחירת ראש-הממשלה הבא.